

Raport z mobilności w Portugalii

Celem mobilności jest poprawa jakości i innowacyjności usług edukacyjnych konsorcjum 3 instytucji: LGD "Nad Białą Przemszą", Fundacji Laboratorium Inspiracji Społecznych oraz Stowarzyszenia Produkt Lokalny "Nad Białą Przemszą" poprzez zastosowanie praktyk europejskich oraz wzrost kompetencji zespołu z zakresu edukacji nieformalnej osób dorosłych, w szczególności grupy defaworyzowanej jaką są kobiety – mieszkanki terenów wiejskich.

Podczas 10 dniowego szkolenia w Portugalii dotyczącego aktywizacji kobiet na obszarach wiejskich miałyśmy okazję zdobyć szeroką wiedzę na temat współpracy z kobietami. Głównym celem szkolenia było poznanie dobrych praktyk i metod aktywizacji kobiet stosowanych przez organizację goszczącą - ADIRN (Associação para o Desenvolvimento Integrado do Ribatejo Norte). Szkolenie to nie tylko stacjonarne warsztaty ale i także możliwość uczestnictwa w wizytach studyjnych oraz lokalnych przedsiębiorstwach prowadzonych przez kobiety. Miałyśmy okazję uczestniczyć w warsztatach z młodzieżą, które odbywały się w wiosce tematycznej w Talasnal. Warsztaty zorganizowane były przez stowarzyszenie Activar. Dzięki gościnności lokalnych grup działania z terenu Portugalii mogliśmy poznać wiele dobrych praktyk, których inicjatorkami są kobiety.

Associação para o Desenvolvimento Integrado do Ribatejo Norte (ADIRN) to organizacja z ogromnym doświadczeniem. Dwudziestopięcioletnia działalność skutkowałą realizacją dużej liczby projektów i współpracą zarówno z partnerami lokalnymi, jak i zagranicznymi. Wiele z nich dotyczyło rozwoju lokalnej turystyki - dofinansowano prywatnych przedsiębiorców, co doprowadziło do powstania hoteli, restauracji, a także ośrodków agroturystycznych. Dlatego też konsorcjum zdecydowało podjąć współpracę właśnie ze stowarzyszeniem ADIRN. Główną działalnością Stowarzyszenia jest wdrażanie inicjatywy LEADER (tak jak LGD "Nad Białą Przemszą") mającej na celu poprawę jakości życia na obszarach wiejskich, wzrost społeczno-gospodarczy obszaru a także budowanie wśród mieszkańców tożsamości lokalnej oraz rozwój turystyki. Do zadań ADIRN należy m.in.:

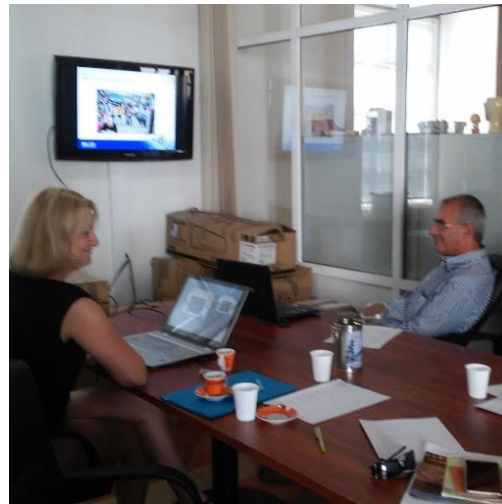
- Promocja oraz animacja rozwoju obszarów wiejskich, nabycie wiedzy „know-how” w zakresie rozwoju obszarów wiejskich oraz rozpowszechnianie tej wiedzy.

- Promocja dziedzictwa lokalnego oraz komercjalizacja produktów lokalnych (rolnictwo, leśnictwo i rybołówstwo)
- Animacja społeczności lokalnej
- Rozpowszechnianie produktów lokalnych oraz wykorzystanie potencjału regionalnego do rozwoju turystyki na obszarze

Stowarzyszenie aktywnie i efektywnie wdrożyło inicjatywy LEADER w dwóch okresach programowania (LEADER oraz LEADER II). Pierwszy okres programowania skupiał się na poprawie jakości życia na obszarach wiejskich oraz tworzeniu do tego odpowiedniej infrastruktury. Kolejnym etapem była animacja mieszkańców oraz wprowadzenie innowacyjnych technik spędzania czasu wolnego czy też aktywnej turystyki na obszarze. Obecny okres programowania będzie, podobnie jak w Polsce służył przede wszystkim poprawie jakości życia mieszkańców poprzez pracę z grupami defaworyzowanymi – młodzieżą oraz kobietami. Głównym celem animacji społeczności lokalnej jest zapewnienie równości szans kobiet i mężczyzn, stworzenie nowych gałęzi przemysłu dla młodzieży oraz pokierować rozwojem społeczno-gospodarczym obszaru tak, aby stworzyć atrakcyjną ofertę turystyczną. Oferta ta będzie w dużej mierze bazować na komercjalizacji produktów lokalnych oraz zbudowaniu silnej tożsamości lokalnej mieszkańców. Ważnym zadaniem jest również tworzenie świadomości ekologicznej mieszkańców oraz umocnienie partnerstw lokalnych na obszarze- stowarzyszeń, instytucji, itp..

Do realizacji wszystkich wyżej wymienionych zadań zostało zatrudnionych w Stowarzyszeniu 10 pracowników. Na całą działalność biura czuwa Koordynator ADIRN, który odpowiedzialny jest m.in. za wdrażanie, zarządzanie, kontrolę i monitorowanie Strategii Rozwoju Lokalnego - LEADER, Kierownik Kształcenia Osób Dorosłych, Koordynator projektów współpracy, edukator i specjalista z zakresu planowania i realizowania edukacji nieformalnej na rzecz kobiet w szczególności technik aktywizacji grup, uczenia się przez całe życie. Ważną rolę w stowarzyszeniu Pracownik biurowy/ doradca, który odpowiedzialny jest m.in. za promocję, animację, monitorowanie i kontrolę Strategii Rozwoju Lokalnego - LEADER, prowadzi merytoryczny nadzór nad edukacją osób dorosłych, odpowiedzialna za organizację wizyt studyjnych przedstawiających dobre praktyki dot. edukacji i aktywizacji społecznej kobiet, m.in. do ośrodków agroturystycznych prowadzone przez sieć kobiet, spółdzielni socjalnych z wyrobami lokalnymi, wiosek tematycznych. Stowarzyszenie zatrudnia również specjalistę/ promotora lokalnych produktów i rzemiosła, który odpowiada za promocję i sprzedaż produktów lokalnych, planowanie zajęć z zakresu lokalnej kuchni i rękodzieła poprzez edukację w zakresie dobrych praktyk, kwestii prawnych dot. zajęć kulinarnych, udział w pokazowych warsztatach dot. produktu lokalnego i poznanie nowych technik rękodzieła. Na przykładzie ADIRN wywnioskować można, iż posiadanie wykwalifikowanego, doświadczonego

zespołu zarówno pracowników jak również wolontariuszy pozwala na efektywne wdrażanie zaplanowanych inicjatyw i aktywizacji społeczności lokalnej.

Moduł pierwszy szkolenia odbywał się w biurze Stowarzyszenia i polegał na zapoznaniu się z dotychczasową działalnością ADIRN na rzecz kobiet. Bardzo istotną kwestią poruszoną podczas spotkania był rozwój gospodarczy obszaru działania LGD przy udziale kobiet, które realizując swe aspiracje biznesowe czy też społeczne w bardzo dużym stopniu wpływają na poprawę jakości życia mieszkańców obszaru. Ich aktywność przyczynia się zakładania różnego rodzaju stowarzyszeń lokalnych czy też uczestnictwa w życiu społecznym obszaru (m.in. Activar). Kobiety powinny być odpowiednio reprezentowane we wszelkich podmiotach, tak aby mieć wpływ na proces decyzyjny i przedstawiać swój punkt widzenia, gdyż często to one nadają kierunek zmianom. Ponadto kobiety, na przykładzie m.in. Retiro do Bosque – Country House czy też O Maz Cozinhado – Restaurant, doskonale sprawdzają się w biznesie wiejskim – w sklepach, gastronomii czy też agroturystyce. Warto zwrócić również uwagę na możliwość alternatywnego dochodu poprzez produkt tradycyjny i regionalny, gdzie są duże możliwości i szanse zbywania dobrej żywności poszukiwanej przez konsumentów. ADIRN bardzo prężnie działa na polu komercjalizacji produktów lokalnych. W miejscowości Tomar znajduje się sklep

z produktami lokalnymi, który funkcjonuje od 12 września 2001 roku. W asortymencie sklepu można znaleźć m.in. wyroby rękodzielnicze i produktów spożywczych wysokiej jakości: oliwa z oliwek, dżem, miód, wino, ocet, itp. Poza stacjonarną promocją produktów lokalnych Stowarzyszenie aktywnie uczestniczy w targach turystycznych na terenie całej Portugalii. Podczas targów na stoisku prezentowane są nie tylko produkty spożywcze oraz rękodzieło, ale również promowana jest kultura i historia regionu. Ciągły rozwój i promocja sklepu ma za zadanie umożliwić lokalnym rolnikom oraz artystom, w tym w dużej

części kobietom odpowiedni kanał sprzedaży i promocji produktów wytwarzanych przez lokalną społeczność.

Stowarzyszenie jest również jednym z członków partnerstwa lokalnego na rzecz komercjalizacji i promocji produktów lokalnych „Portugal Rural”. Ideą partnerstwa jest stworzenie sieci sprzedaży produktów lokalnych z obszarów działania Parterów m.in. sezonowych owoców, świeżych serów, pieczywa, kaszy, herbaty, win, oliwek itp. W 1998 roku został otwarty pierwszy sklep w Lizbonie.

Dzięki realizacji w/w inicjatyw Stowarzyszenie bardzo efektywnie promuje produkt lokalny oraz aktywizuje lokalnych artystów, rolników oraz wytwórców (w tym w znacznej części kobiet) do coraz bardziej aktywnego działania na rzecz kultywowania lokalnych tradycji kulinarnych, rzemieślniczych jak również historycznych regionu.

Codzienna praca Stowarzyszenie nie opiera się wyłącznie na działaniach aktywizujących poprzez promocję i komercjalizację produktu lokalnego. ADIRN realizuje również działania ukierunkowane wyłącznie na rozwój społeczności lokalnej oraz wzrost jakości życia społeczności lokalnej. Jednym z realizowanych przez Stowarzyszenie projektów jest „Crescer e Desenvolver Alcanena”, który został opracowany we współpracy z jedna z gmin-Alcalena. Projekt ma na celu promowanie rozwoju społecznego i równych szans kobiet w gminie poprzez zintegrowaną współpracę oraz rozwój przedsiębiorczości, w szczególności poprzez wspieranie produkcji i rozpowszechnianie wprowadzania do obrotu produktów lokalnych. Realizacja projektu trwa od 2016 roku i zostanie zakończona w 2019 roku.

Szkolenie to jednak nie tylko stacjonarne warsztaty, ale i także możliwość uczestnictwa w wizytach studyjnych oraz lokalnych przedsiębiorstwach prowadzonych przez kobiety. Podczas wyjazdu odwiedziłyśmy również trzy Lokalne Grupy Działania, gdzie poznawałyśmy dobre praktyki w zakresie edukacji i aktywizacji kobiet.

Miałyśmy okazję uczestniczyć w warsztatach z młodzieżą, które odbywały się w wiosce tematycznej w Talasnal. Warsztaty zorganizowane były przez stowarzyszenie ACTIVAR i uczestniczyła w nich młodzież z takich krajów jak: Niemcy, Francja, Turcja, Rosja, Ukraina.

Działalność ACTIVAR przybliżyła nam Maria de Fatima Correira Curado, która jest wiceprezesem Stowarzyszenia. Od 15 lat ACTIVAR jest zaangażowane w rozwój lokalnej społeczności poprzez realizację projektów społecznych, kulturalnych, zawodowych, turystycznych. Działania są skierowane w dużej mierze do dzieci i młodzieży. Stowarzyszenie aktywnie działa w zakresie równości kobiet i mężczyzn, poprzez organizację wielu aktywności inicjują aktywną postawę, gdyż jak twierdzą każdy ma swoją rolę i odpowiedzialność w budowaniu lepszego świata. W stowarzyszeniu pracuje niewielu mężczyzn, pracami koordynują głównie kobiety, które swoim entuzjazmem zarażają uczestniczki swoich działań. Organizują one międzynarodowe wymiany młodzieży, organizują projekty znaczenia dla lokalnej społeczności, w których młodzież swój wolny czas poświęca, aby nabyć umiejętności i wiedzę w różnych dziedzinach np.: zwalczanie wykluczenia społecznego, prawa człowieka. Od pewnego czasu Stowarzyszenie zajmuje się również turystyką, jego wizytówką jest średniowieczna wioska z łupków Talasnal. Tam też funkcjonuje prowadzony przez Stowarzyszenie sklepik z lokalnym rzemiosłem oraz tradycyjnymi produktami spożywczymi. Dzięki ich zaangażowaniu możliwe jest aktywizowanie społeczne i zawodowe kobiet w młodym wieku. Poprzez wymiany, obozy, szkolenia ułatwiają im start w życie zawodowe. Szkolenia zawodowe w stowarzyszeniu realizowane są od 2004r. W chwili obecnej prowadzone są certyfikowane kursy w 12 obszarach tematycznych. Działania prowadzone przez stowarzyszenie ACTIVAR są doskonałym przykładem tego jak należy działać w obszarze edukacji i aktywizacji w szczególności dzieci i młodzieży. Od najmłodszych lat kształtują na obszarze odpowiednie postawy społeczne i aktywizują młodzież do wspólnego działania. Prowadzone kursy zawodowe w wielu różnych kierunkach pozwalają na aktywizację zawodową kobiet w młodym wieku oraz kobiet bezrobotnych, które nie posiadają kwalifikacji.

Drugim stowarzyszeniem, które odwiedziłyśmy było Associação de Desenvolvimento Integrado da Beira Serra (ADIBER), działające na terenie Beira Serra. Jak dowiedziałyśmy się podczas prezentacji Stowarzyszenie oprócz realizacji podstawowych zadań Lokalnej Grupy Działania realizuje również szereg działań społecznych. Są to m.in. Programy akademia seniora, sklep społeczny, teleopieka w domu oraz program równe szanse poruszający kwestię równości płci, równych szans i niedyskryminacji, inicjatywa ta jest realizowana od ponad dziesięciu lat. Obecnie odnotowuje się nowe podejście przez obywateli w odniesieniu do tych kwestii, które doprowadziło do zwiększenia udziału kobiet w życiu społecznym w regionie. Wszystkie te programy mają na celu zwiększenie aktywności społecznej ludzi w każdym wieku. Natomiast program równe szanse jest skierowany w szczególności do kobiet, które uczestniczyły w życiu społecznym w bardzo małym stopniu. Jest to przykład zarówno społecznej aktywizacji kobiet jak i edukacji społeczeństwa w zakresie równości szans. Dodatkowo Stowarzyszenie prowadzi szereg działań związanych z produktem lokalnym. ADIBER od początku swojej działalności ma na celu stworzenie możliwości promocyjnych i wzbogacanie wyrobów rzemieślniczych i struktur dystrybucyjnych i marketingowych.

Kolejną Lokalną Grupą Działania było Stowarzyszenie COIMBRAMAISFUTURO Associação de Desenvolvimento Local de Coimbra mające siedzibę w miejscowości Coimbra. Ma ono na celu promowanie rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich i miejskich oraz poprawę jakości życia poprzez promocję zrównoważonych procesów społeczno-kulturalnego i ekonomicznego regionu, we współpracy z różnymi podmiotami publicznymi i prywatnymi. Stowarzyszenie rozwija także zróżnicowaną interwencję szczególnie w obszarach promocji wiedzy i innowacji, zrównoważonego zarządzania kapitału i aktywów terytorium, dynamiki społeczno-gospodarczych i współpracy, budowania potencjału i tworzenia sieci współpracy.

Dzięki gościnności lokalnych grup działania z terenu Portugalii mogłyśmy poznać wiele dobrych praktyk, których inicjatorkami są kobiety. Odwiedziłyśmy m.in. firmę założoną przez mieszkankę obszaru ADRIN, która dzięki dofinansowaniu otrzymanym od Associação para o Desenvolvimento Integrado do Ribatejo Norte mogła spełnić swoje marzenie o założeniu hodowli sadzonek różnych gatunków roślin jadalnych, głównie ziół, ale i również m.in. wielu gatunków sałaty. Dowiedziałyśmy się, jakie trudności musiała pokonać rozpoczynając swoją działalność, na jakie wsparcie mogła liczyć od ADRIN i innych instytucji a także korzyści, jakie osiągnęła dzięki realizacji projektu.

Podczas szkolenia mogliśmy również spotkać się z Margaridą Rocha, która prowadzi gospodarstwo Retiro do Bosque Country House. Margarida dzięki wsparciu otrzymanemu ze strony ADIRN przebudowała swój 90 letni dom rodzinny położony między wzgórzami porośniętymi lokalną roślinnością, drzewami oliwkowymi dębem korkowym w samym sercu Parku Narodowego Serra de Aire e Candeeiros i stworzyła miejsce gdzie każdy może poczuć się jak w domu. Jak mogliśmy się przekonać budynek doskonale wpisuje się w otoczenie nawiązując swoim wystrojem do lokalnej przyrody, każdy z pokoi ma tematyczny wystrój związany z daną rośliną lub ptakiem. Jak podkreśla Margarida gospodarstwo powstało z pasji, pragnień i chęci dawania innym niezapomnianych chwil. To, czego brakowało to odwaga i środki finansowe. Tu z pomocą przyszło Stowarzyszenia ADIRN. Przy wsparciu Stowarzyszenia pozyskała środki na własną działalność i teraz robi to, o czym zawsze marzyła. Sama chętnie dzieli się swoimi doświadczeniami z innymi kobietami. Zaprasza je do siebie, przekazuje dobre rady, zachęca do podjęcia aktywności i realizacji na polu zawodowym. Kilka lat temu to ona uzyskała pomoc na drodze do bycia aktywną kobietą, teraz sama stara się pomóc innym.

W celu aktywizacji kobiet często wykorzystywany jest szeroko rozumiany produkt lokalny. Przy agroturystyce stanowią go dobra przyrodnicze, ale jest on również wykorzystywany w bardziej tradycyjnym znaczeniu jak rękodzieło i lokalne produkty spożywcze.

Produkty i potrawy lokalne w Portugalii promowane i przygotowywane są głównie za pośrednictwem działalności gospodarczych. Jak mogliśmy się dowiedzieć od naszych gospodarzy z ADRIN działania popularyzacyjne dotyczące lokalnych kulinariów różnią się w znacznym stopniu o tych podejmowanych w naszym kraju. W przeciwieństwie do Polski, gdzie lokalne potrawy przygotowywane są głównie przez organizacje pozarządowe, koła gospodyń wiejskich a także przez osoby fizyczne nieprowadzące w tym zakresie działalności gospodarczej, na obszarze działania Associação para o Desenvolvimento Integrado do Ribatejo Norte produktami lokalnymi i przygotowaniem potraw regionalnych zajmują się głównie przedsiębiorcy. Podczas wizyt studyjnych mogliśmy poznać i zobaczyć jak w praktyce wyglądają takie działania. Odwiedziliśmy m.in. restaurację pn. "O Maz Cozinhado", w która dzięki dofinansowaniu za pośrednictwem ADRIN stała się jednym z najpopularniejszych miejsc, w którym można skosztować specjałów lokalnej kuchni. Podstawą dań tutaj przygotowywanych są lokalne produkty, takie jak: Oliwa, oliwki (zawsze z pestką), ryby, chleb, owoce morza, kawa, wino, mięsa: wołowina, cielęcina i wieprzowina, dojrzewająca szynka – presunto, kiełbasy – chouriços, czosnek, natka kolendry, ocet winny, sery, ziemniaki, kapusta, miód, owoce:, pomarańcze, melony i wiele innych.

Podczas wizyty właścicielka opowiedziała nam historię swojej restauracji oraz, o tym co było dla niej inspiracją, o wsparciu jakie otrzymała od ADRIN, czyli o wszystkich czynnikach które umożliwiły jej stworzenie tak wyjątkowego miejsca jak "O Maz Cozinhado" .

Dowiedzieliśmy się również jak dobrym rozwiązaniem pod względem prawnym jest sprzedaż lokalnych dań poprzez m.in., restauracje. Umożliwia to sprzedaż regionalnych potraw na dużą skalę, co jest taką bolączką m.in. na obszarze działania Lokalnej Grupy Działania „Nad Białą Przemszą”, gdzie specjałów charakterystycznych dla naszego regionu można skosztować głównie podczas imprez plenerowych, gdzie koła gospodyń wiejskich prowadzą degustację, jednak zakup tych potraw, na co dzień nadal jest utrudniony. Podczas prezentacji mogłyśmy tu skosztować takich potraw lokalnych jak: cozido a portuguesa (gotowane mięso wołowe z ziemniakami i kapustą), sałatka z suszonego dorsza, oliwy, chleba, jajek i pietruszki podawana na ciepło, lokalne sery z konfiturą z brzoskwiń i owoce.

Kolejnym miejscem, które odwiedziliśmy i gdzie lokalna kuchnia jest propagowana za pomocą działalności gospodarczej jest restauracja pn. Ucharia do Conde. Tutaj również doskonale sprawdza się to rozwiązanie. Ucharia Conde to wyjątkowa przestrzeń, w której można skosztować tradycyjnych smaków Ourem. Restauracja powstała w murach starego więzienia, którego konstrukcja pochodzi sprzed 1755, jest fizyczna przestrzeń. Jak

dowiedziałyśmy się podczas prezentacji miejsce to również działa dzięki dofinansowaniu z ADRIN i jest jednym z popularniejszych miejsc specjalizujących się w przygotowywaniu dań z owoców morza. Jego działalność możliwa jest dzięki nawiązaniu partnerstwa pomiędzy miastem Ourém i OurémViva, który ma za główny cel upowszechnianie i promocji kultury gastronomicznej i miejscowego wina.

W „spizarni” hrabiego (Ucharia oznacza, spizarnia), możemy znaleźć szeroką gamę produktów lokalnych, w tym wina, oliwy z oliwek, miód i słodycze. Podczas degustacji mogłyśmy skosztować charakterystycznych dla tego regionu dań z ośmiornicy, chouriços, tutejszych grzybów i lokalnych deserów.

Jednym z doskonałych przykładów aktywizacji kobiet poprzez produkt lokalny jest utworzenie Rural World Gallery, która poprzez sklep Ribatejo Norte wprowadza do obrotu produkty, z którymi trudno na własną rękę dotrzeć do miasta rozwiązując w ten sposób bariery formalne, z jakimi spotykają się osoby, które często rozpoczynające dopiero swoją przygodę z tego rodzaju działalnością lub też nieposiadające pomysłu na własny biznes. To tutaj producenci, rzemieślnicy prezentują swoje prace. W ten sposób mogą dotrzeć do szerokiego grona odbiorców, nie tylko z obszarów wiejskich. Można tu znaleźć eksponaty ściśle związane z tematyką, które przywodzą na myśl tradycję czy regionalne przysmaki wytworzone przez mieszkanki obszaru. Są tu organizowane warsztaty, galerie, pokazy w zakresie lokalnej kultury i rękodzieła. Kobiety spotykają się, dzielą pomysłami na tradycyjne potrawy, produkty i rękodzieło. Samodzielnie szukają pomysłów na wspólną sprzedaż i promocję w tym zakresie. Dzięki temu mieszkanki obszarów wiejskich wykorzystują umiejętności nabyte podczas codziennych prac domowych do aktywizacji na polu zawodowym. Dodatkowym atutem jest

aktywizacja społeczna w trakcie spotkań i warsztatów, dzięki prezentowanym tu rozwiązaniom kobiety aktywnie uczestniczą w życiu kulturalnym i gospodarczym obszaru.

Kolejnym rozwiązaniem, które poznałyśmy dzięki szkoleniu, a z którym nie spotkałyśmy się dotychczas na naszym obszarze był punkt sprzedaży lokalnych owoców i warzyw utworzony w ramach programu współpracy PROVE realizowany przez 8 stowarzyszeń na terenie Portugalii. Celem projektu jest promowanie form krótkich łańcuchów handlowych między drobnymi producentami i konsumentami, a tym samym pomaganie małym producentom naturalnej żywności w sprzedaży swoich produktów.. Jak się dowiedziałyśmy podczas prezentacji miejsce to również działa dzięki wsparciu Associação para o Desenvolvimento Integrado do Ribatejo Norte a pomysł na profil jego działalności, jest kolejnym doskonałym rozwiązaniem kwestii prawnych dotyczących sprzedaży lokalnych produktów, w tym przypadku owoców i warzyw. Jego innowacyjność polega na tym, że klient po nie musi przyjeżdżać na zakupy do sklepu. Składa on zamówienie w punkcie sprzedaży a zamówione świeże produkty zaraz po dostawie zostają spakowane i wysłane bezpośrednio do klienta. Takie rozwiązanie pozwala na zakup owoców i warzyw z ekologicznych gospodarstw w jednym punkcie, bez konieczności poszukiwania poszczególnych produktów w wielu różnych miejscach. pokazanie, że można być aktywną zawodowo, zarabiać i czuć się pewnie wykorzystując posiadane już umiejętności, łącząc pasję z pracą. Na obszarach wiejskich gdzie rola kobiety wciąż jest bardziej tradycyjna kobietom należy dać możliwość połączenia swojej dotychczasowej pracy w domu czy gospodarstwie z możliwością prowadzenia biznesu.

Innym ważnym aspektem projektu było pokazanie, że można być aktywną zawodowo, zarabiać i czuć się pewnie wykorzystując posiadane już umiejętności, łącząc pasję z pracą. Na obszarach wiejskich gdzie rola kobiety wciąż jest bardziej tradycyjna kobietom należy dać możliwość połączenia swojej dotychczasowej pracy w domu czy gospodarstwie z możliwością prowadzenia biznesu. W projekt PROVE zaangażowało się wiele kobiet, które sprzedając wytworzone przez siebie produkty wzmacniają swoją zdolność biznesową. Dodatkowo projekt ma również ważny aspekt edukacyjny prowadzone są warsztaty producentów w zakresie opracowywania planów interwencyjnych dla rolnictwa, utworzono również lokalną sieć marketingową w celu nabycia przez producentów umiejętności technologicznych, współużytkowania zasobów i wiedzy oraz zminimalizowania kosztów związanych z marketingiem lokalnych produktów.

W centralnej części miasta Tomar znajduje się kościół św. Jana Chrzciciela z ośmiokątną wieżą oraz manuelskim portalem. To właśnie tutaj co cztery lata w pierwszą sobotę lipca przed kościołem odbywa się Festiwal Tac (Festa dos Tabuleiros) - tradycyjne święto Portugalii ku czci świętej Izabeli. W trakcie obchodów organizowany jest pochód, podczas którego ubrane na biało dziewczęta niosą na głowach własnoręcznie zrobione i przyozdobione kwiatami z bibuły tace z chlebem. Chleby te są święcone i następnego dnia rozdawane ubogim. Tace te są wysokie i zwieńczone złotą koroną z białym gołębem symbolizującym niewinność. W trakcie święta do miasta zjeżdżają się tłumy Portugalczyków oraz przedstawiciele władz Portugalii. Ulice przyozdobione są girlandami z kolorowych kwiatów.

Będąc w Tomarze miałyśmy okazję poznać techniki wykonania i przyozdabiania w/w tac. Ich wykonanie jest pracochłonne i wymaga niezwyklej precyzji, jednak efekt końcowy jest spektakularny. Jak łatwo się przekonać spędzając trochę czasu w tym miejscu, pomimo, iż uroczystość odbywa się co cztery lata, to lokalna społeczność jest mocno związana z tym świętem oraz tradycją rękodzielniczą wykonania tac na obchody Festa dos Tabuleiros. Zdjęcia z obchodów stanowią element dekoracyjny miasta, znajdują się np. na budynkach w centrum miasta, natomiast same tace są częstym elementem dekoracyjnym w m.in. w miejscowych hotelach. Dodatkowo filmy z obchodów wyświetlane są na telebimie w centrum miasta.

W ramach szkolenia zaplanowano również wizytę w Szkole Sztuki średniowiecza w Tomar, która specjalizuje się w wykonywaniu rękodzieła, kultywowaniu średniowiecznych zwyczajów w tym również średniowiecznego tańca. Niestety z powodu remontu wizyta ta została uniemożliwiona, jednak o jej działalności dowiedziałyśmy się podczas szkolenia zorganizowanego dla nas przez pracowników ADRIN.

Jak dowiedziałyśmy się podczas prezentacji szkoła ta prowadzi kursy w zakresie: szermierka historyczna, taniec w średniowieczny, Rola postaci historycznych, szycie, rękodzieło: obróbka kamienia, rękodzieło Iron Working, rękodzieło: Praca z gliną, chleb manufacturing.

Szkoła ta organizuje również rekonstrukcje scen średniowiecznych o różnej tematyce.

Charakterystyczne dla Tomar wyroby rękodzielnicze mogłyśmy podziwiać w sklepie firmowym, który prowadzi sam ADRIN, co również jest doskonałym rozwiązaniem dla zwiększenia dostępności takich artykułów zarówno dla mieszkańców jak i przybyłych turystów, którzy chcieliby nabyć wyroby lokalnego rękodzieła, są to m.in. ręcznie malowana ceramika, tekstylia i gadzety nawiązujące do największej atrakcji turystycznej Tomaru – Klasztoru Templariuszy.

Kobiety, które poznałyśmy podczas wizyt na obszarze działania są dowodem na to, że życie kobiety to nie tylko wychowywanie dzieci i prowadzenie domu. Kobiety z małych miejscowości coraz częściej prowadzą własne biznesy i spełniają się zawodowo. Jednak wiele z nich potrzebuje pomocy z zewnątrz by móc pogodzić rolę gospodyni i kobiety biznesu. Dlatego bardzo ważne są działania aktywizujące kobiety, pozwalające im nabrać pewności siebie oraz rozwinąć swoje pasje, zainteresowania, pokazujące jak można wykorzystać posiadane umiejętności na polu zawodowym. Dzięki realizacji szkolenia mogłyśmy poznać rozwiązania, jakie w tym zakresie zastosowano na obszarze działania Associação para o Desenvolvimento Integrado do Ribatejo Norte. Miałyśmy możliwość poznać niezwykle kobiety, które dzięki otrzymanej pomocy zrealizowały swoje marzenia a rozwiązania, jakie stosuje się tutaj w zakresie prawnych aspektów popularyzacji produktów lokalnych z pewnością będziemy starać się zastosować również na naszym obszarze. Wiedza i doświadczenia, jakie zdobyłyśmy podczas szkolenia uważamy za bezcenne, natomiast zdobyte kontakty postaramy się wykorzystać podczas dalszej współpracy z ADRIN i innymi Lgd poznanymi podczas pobytu w Portugalii.